

НОВИЙ РІВЕНЬ ПІЗНАННЯ ГУЦУЛЬСЬКОГО ТЕКСТУ

Тема монографії Миколи Васильчука «Художній дискурс Гуцульщини в українській літературі XIX – початку XX століття» (Івано-Франківськ, 2018. 482 с.) уже давно мала стати об'єктом окремого наукового зосередження, адже її проблемний ракурс висновується з очевидної візії і широкого репрезентування Гуцульщини в текстах означеного періоду. Українські та закордонні літературознавці неодноразово акцентували на вагомості регіональних (локально етнографічних) аспектів у творчості Юрія Федьковича, Гната Хоткевича, Михайла Коцюбинського. Водночас, чимало написано дослідниками у форматі літературно-краєзнавчому. Отож, тема чекала на свого дослідника, фахівця, який здатен змістовно та предметно синтезувати та оцінити своєрідність «гуцульського тексту» в українській літературі до Першої світової війни як цілісного історико-літературного явища. Власне зміст, структура та концепція праці Миколи Васильчука, на мою думку, цілком очевидно засвідчують, що її автор впорався з таким завданням.

Ключовими у монографії є декілька моментів. Передусім, автор дослідження аналізує обставини й фактори, які сприяли появі гуцульського тексту української літератури. В єдиному контексті він розглядає появу нової української літератури на початку XIX ст. і зародження гуцульського тексту. Все це впливає з суспільно-історичних обставин другого відродження української нації, для якого характерними були погляд до т.зв. «крайового» патріотизму (у Великій Україні, у межах Російської імперії, втіленого в інтересі до козаччини; в Галичині, яка нещодавно перейшла під владу Австрійської імперії, з'явленого в зацікавленні Карпатами і їх мешканцями). Дослідник наголошує, що «крайовий» патріотизм у лі-

тературі – не український «винахід», а явище, притаманне світовій літературі (літературознавець Ніколай Піксанов ще 1920-х років описав його на прикладі німецької, англійської та інших літератур).

Гуцульський текст, на думку автора монографії, не виник, якби науковці різних галузей на початку XIX століття не зацікавились темою Гуцульщини й не окреслили межі етнографічних регіонів Карпат, заселених українцями (гуцули, бойки).

Автор концентрується на описах ознак і символів, присутність яких у художньому творі дозволяє маркувати його як «гуцульський текст». Вочевидь, тут цілком доречно використано лінгвістичні та етнографічні зосередження, що дозволили більш ґрунтовно осмислити проблему у літературознавчій площині.

Прикметною рисою монографії є те, що дослідник вперше в українській (і світовій) науці (суперечки і різноваріантні гіпотези зринали два століття) дає відповідь на питання про походження терміну «гуцули». Нагадаю, що довкола його пояснення «ламали списи» Кароль Мілевський, Іван Вагилевич, Ернст Нойбауер, Юрій Федькович, Оскар Кольберг, Броніслав Кобилянський та інші. Все виявляється просто: «гуцул» – це перекручене волохами-пастухами українське діалектне слово «уця» (тобто, вівця), поширене на Закарпатті (Тячівщина). І «гуцул» або «уцул» – це пастух-українець, на відміну від волоського пастуха – «чабанул». Важливо, що тут маємо й чітку відповідь на питання про національне походження гуцулів.

І лише після з'ясування цілої низки факторів, причин, явищ, що пов'язані з трактуванням понять «гуцул», «Гуцульщина», автор переходить до осмислення власне художніх текстів класичної української літератури. Доречно згадати, що дослідник у цій праці пропонує для наукового вжитку нову літературознавчу термінологію. Він запропонував терміни «карпатоцентричність» і «гуцульщинокордизм». Перший з них виокремлює початкові, первинні зацікавлення літераторів до гір, які відображені у творчості українських письменників-романтиків (Яків Головацький, Антін Любич Могильницький, Лука Данкевич, Микола Устиянович). Другий термін,

«гуцульщинокордизм», позначає «сердечне» ставлення до гуцулів і Гуцульщини не лише в художній літературі, а й малярстві, фото- і кіномистецтві тощо. Гуцульщинокордизм «продукує» сам себе, принаймні, із середини ХІХ ст. (в мистецтві українському та зарубіжному). І саме його ідейно-тематичний вектор спрямовував художні осмислення творчості переважної більшості авторів «гуцульських текстів»: від Юрія Федьковича до Михайла Коцюбинського.

У праці Миколи Васильчука багато нових цікавих історико-літературних спостережень, текстуальних порівнянь, художньообразних інтерпретацій, що дозволяє йому робити висновки про своєрідність «індивідуальних» та «колективних» візій Гуцульщини в українській літературі окресленого періоду. Передусім він зосереджується на осмисленні поетики художніх текстів, яка має індивідуальні прояви в кожного з письменників, зумовлені особистісним художнім світобаченням, життєвим досвідом, біографічною «локалізацією», знаннями теми тощо.

Чітка структурованість матеріалу дослідження дала змогу Миколі Миколайовичу створити якісну наукову працю, яка гармонійно та збалансовано поєднує сучасні тенденції сприйняття творчого процесу з класичними підходами до оцінки художніх явищ. Це відображено й у назвах розділів праці: «Карпатоцентричність в українському романтизмі: між фольклором і літературою», «Дискурс Гуцульщини в українській реалістичній літературі: між етнографізмом і народництвом», «Гуцульщинокордизм в українській модерній літературі: між міфом і життям». Таким чином, дослідник інтерпретує «локальні» художні процеси в контексті розвитку української і європейської літератур.

У праці автор висловлює власну дослідницьку позицію, обирає зручний та відповідний його науковим зацікавленням методологічний інструментарій, тому запропоноване ним прочитання знаних текстів української літератури на тему «Гуцульщини» має свіжий погляд. Микола Васильчук активно зосереджується на виявленні «темних плям» у творах багатьох письменників, які з різних причин «випадали» з поля

зору інших дослідників. Важливу роль відіграє й те, що автор тлумачить тексти крізь призму фольклорно-міфологічного спадку Карпатського регіону. Мова передусім про твори Івана Вагилевича, Юрія Федьковича, Сидора Воробкевича, Олександра Олеся, Ольги Кобилянської, Марка Черемшини, Гната Хоткевича.

Без сумніву, монографія Миколи Васильчука «Художній дискурс Гуцульщини в українській літературі ХІХ – початку ХХ століття» є свіжим словом у сучасному літературознавстві. Написана на фаховому рівні, вона демонструє новий формат літературознавчого осягнення гуцульського тексту в українській літературі до Першої світової війни і, насамперед, розкриває читачеві її автора як глибокого, оригінального, самодостатнього і вдумливого дослідника української літератури.

Одержано редакцією – 6.09.2018 р.

Прийнято до публікації – 22.10.2018 р.

УДК 821.161.2

Лідія КАВУН

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ
ОЛЬГИ БАШКИРОВОЇ «ГЕНДЕРНІ ХУДОЖНІ
МОДЕЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РОМАНІСТИКИ»**

(К.:Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 352 с.)

У філологічній науці назріла гостра потреба дослідження тематично різноманітної і різновимірної сучасної великоформатної художньої прози в контексті суспільних, політичних й економічних явищ та відносин, що передбачає опертя на низку